

DEBATA KOT AKTIVNA METODA POUČEVANJA/UČENJA

"Debata je spremenila moje življenje. Naučil sem se poslušati." (Maxwell Schnurer)

Debata je metoda učenja, s katero spodbujamo aktivno učenje, izgrajevanje in poglobljanje znanja, hkrati pa razvijamo kritično mišljenje (konstruiranje, zagovarjanje, analiziranje in presojanje argumentov) in številna druga procesna znanja, npr. komunikacijske veščine, informacijsko pismenost in delo z viri, sodelovanje.

Z uporabo debate kot aktivne metode pri pouku dosegamo **pomembne cilje** (prim. Skrt, 2004; Snider, 2004; Vesel, 2003):

- **Poglobljanje, razširjanje in uporaba znanja.** Debaterji poglobljeno preiskujejo področje, povezano z debatno trditvijo, ter povezujejo znanje z različnih področij (debata zahteva *medpredmetno povezovanje*). Pri tem niso več pasivni prejemniki znanja, ampak aktivno iščejo informacije in izgrajujejo znanje, da bi ga uporabili v debati s sošolci in sošolkami. S povečevanjem *aktivne vloge učencev* v procesu učenja se povečuje tudi njihova učna *motivacija*.
- **Spodbujanje kritičnega mišljenja.** Debata je učinkovita metoda spodbujanja kritičnega mišljenja. Učenci razvijajo kritično mišljenje pri izgradnji lastnih argumentov ter zavračanju argumentov nasprotne skupine, pri iskanju podpore (razumnih razlogov, ki podpirajo trditve, npr. rezultatov znanstvenih raziskav, statističnih podatkov, dokumentov), pri prepoznavanju argumentacijskih zmot in izogibanju le-tem ... *Kritično mišljenje je racionalno, reflektivno mišljenje, usmerjeno v odločitev o tem, kaj storiti ali v kaj verjeti.*" (R. Ennis)
- **Razvijanje informacijske pismenosti.** Debaterji razvijajo informacijsko pismenost in usvajajo veščine dela z viri v procesu raziskovanja oz. pri pripravi na debato, ko morajo zbrati različne vire, analizirati in interpretirati zbrane podatke in informacije, oceniti njihovo vrednost in pomen ... Povečuje se tudi njihovo zanimanje za sodobna družbena dogajanja in dileme današnjega časa, zato začnejo v različnih medijih redno in kritično spremljati dogajanje doma in v svetu.
- **Razvijanje komunikacijskih veščin.** Učenci se skozi debato učijo jasnega izražanja in zastopanja svojega stališča, učinkovitega komuniciranja v svoji skupini, z nasprotno skupino in s poslušalci. Debata spodbuja veščine aktivnega poslušanja sogovornika, saj morajo debaterji poslušati argumente nasprotne skupine, če hočejo uspešno izpodbiti njihove argumente. Debaterji morajo v razmeroma kratkem času razviti zahtevno logično argumentacijo zagovora ali nasprotovanja zapletenih pojavov in abstraktnih konceptov ...

NAČRTOVANJE IN IZVEDBA DEBATE

Model debate oz. debatni format, ki je v Sloveniji na nivoju srednjega šolstva zaenkrat najbolj poznan in ki ga bomo v nadaljevanju tudi kratko predstavili, se opira na teorijo Karla Popperja.

Načrtovanje in izvedba debate poteka v 4. stopnjah (Rupnik Vec in Kompare, 2006):

1. **Dogovarjanje.** Učence najprej seznanimo z debatno trditvijo, ki bo predmet soočenja argumentov, npr. "Za razvijanje kritičnega mišljenja so družboslovni predmeti pomembnejši od naravoslovnih predmetov." Učenci se odločijo za debatiranje o izbrani trditvi in se razporedijo v dve skupini, vsako sestavljajo po trije člani oz. članice.¹ Ena skupina – t. i. *zagovorniška skupina* – zagovarja debatno trditev, druga – t. i. *nasprotniška skupina* – jo zavrača. Skupini lahko stališče do debatne trditve vnaprej izbereta (člani se

¹ Alternative: 1. Učitelj/-ica že na začetku šolskega leta ponudi več debatnih trditev, povezanih z učnimi vsebinami, učenci izberejo eno ali dve (odvisno od števila načrtovanih debat v šolskem letu). 2. Učenci sami pri določeni učni vsebini predlagajo možne debatne trditve, med katerimi izberemo najboljše.

odločijo, ali bodo zagovarjali trditev ali ji bodo nasprotovali), možno pa je tudi prepustiti odločitev žrebu tik pred izvedbo debate.

2. **Priprava na debato (proces raziskovanja).** Med pripravo na debato učenci raziskujejo vire, zbirajo in izberejo informacije, konstruirajo argumente in protiargumente ... Prvi del priprav na debato lahko poteka v šoli, ko pri vseh učencih s kratko *možgansko nevihto* vzpodbudimo navajanje idej za in proti izbrani debatni trditvi. Večina priprav na debato pa nato poteka izven pouka: udeleženci se na debato najprej *pripravljajo individualno*, vsak debater (govorec) sam raziskuje vire in zbira informacije, pri izgradnji argumentacije – pripravi argumentov in protiargumentov – pa je pomembno sodelovanje med člani skupine.² Učitelj ima pri pripravah na debato mentorsko vlogo, npr. svetuje pri izgradnji argumentov, usmerja pri iskanju virov, koordinira sodelovanje med člani skupin.
3. **Izvedba debate.** Potek debate je vnaprej strukturiran in sledi pravilom glede tega, kako si sledijo govori zagovorniške in nasprotniške skupine, glede vsebine govora vsakega od govorcev in glede časa, ki ga ima na razpolago. Sestavni del naloge vsakega od govorcev je predstavitev argumentov v podporo lastnemu stališču in zavračanje argumentov nasprotne skupine. Med govorom ne sme govorca nihče prekinjati. Govorom sledi *spraševanje poslušalcev* ali *navzkrižno zasliševanje*, v katerem skuša govorec iz nasprotne skupine s postavljanjem vprašanj predhodnemu govorcu zmanjšati moč predstavljenih argumentov, npr. opozoriti na argumentacijske zmote, razkriti napačno navedene informacije, neverodostojnost vira ... Vsaka skupina ima med govori na voljo 3 minute pripravljalnega časa.

Shema debatnega formata Karl Popper, prirejena za debato pri pouku (prir. po Skrt, 2004; Vesel, 2003). Debata (s spraševanjem poslušalcev in pripravljalnim časom) traja 30 minut.

Govorec/-ka	Naloga	Čas
Zagovorniška skupina 1. govorec	• Odpre debato (pozdrav občinstvu in nasprotniški skupini), • predstavi stališče zagovorniške skupine do debatne trditve in cilj (pojasni, kakšno je stališče skupine in zakaj ga bodo zagovarjali), • definira pojme v debatni trditvi, • predstavi argumente zagovorniške skupine.	4 min
Nasprotniška skupina 1. govorec	• Predstavi stališče nasprotniške skupine do debatne trditve in cilj, • sprejme ali zavrača definicije ključnih pojmov debatne trditve, • predstavi argumente nasprotniške skupine.	4 min
	• <i>Sprašujejo poslušalci.</i>	2 min
Zagovorniška skupina 2. govorec	• Ponovno predstavi argumente zagovorniške skupine in z dodatno podporo poveča njihovo moč (navaja nove razloge pri posameznih argumentih), • zavrne argumente nasprotniške skupine.	3 min
Nasprotniška skupina 2. govorec	• Ponovno predstavi argumente nasprotniške skupine in z dodatno podporo poveča njihovo moč, • zavrne argumente zagovorniške skupine.	3 min
	• <i>Sprašujejo poslušalci.</i>	2 min
Zagovorniška skupina 3. govorec	• Povzame debato: argumente in protiargumente, • poudari najmočnejše dele zagovorniške argumentacije in izpostavi šibkosti nasprotniške argumentacije, • prepričljivo zaključi govor zagovorniškega stališča.	4 min

² V primeru, ko je zagovarjanje ali nasprotovanje trditvi določeno tik pred izvedbo debate, je priprava na debato še toliko bolj zahtevna, saj mora vsaka skupina izgraditi argumente v podporo debatni trditvi in argumente, ki jo zavračajo.

<i>Nasprotniška skupina</i> 3. govorec	- Povzame debato: argumente in protiargumente, - poudari najmočnejše dele nasprotniške argumentacije in izpostavi šibkosti zagovorniške argumentacije, - prepričljivo zaključi zagovor nasprotniškega stališča.	4 min
---	---	-------

Učenci, ki poslušajo debato, so med debatiranjem aktivni, saj zapisujejo potek debate ter argumente obeh skupin sproti (vsaj grobo) analizirajo in vrednotijo (učni list 2, naloga 1).³ Po koncu debate lahko poslušalci z dvigom rok ali s tajnim glasovanjem razsodijo, katera skupina je prepričljivejše zagovarjala svoje stališče (za ali proti debatni trditvi) oz. argumenti katere skupine so bili v debati močnejši.

4. **Analiza in refleksija debate.** Pomembna sestavina metode debate sta tudi analiza in refleksija debate, ki ju izvedemo po končani debati. Debaterji in učenci, ki so poslušali debato, najprej individualno reflektirajo dogajanje s pomočjo vprašanj (učni list 1 in učni list 2), nato sledita analiza in refleksija debate, ki ju v frontalno vodenem pogovoru moderira učitelj.

Refleksija debate za govorce (Učni list 1)

1. Kako si se počutil/-a v vlogi govorca/-ke?

zelo slabo 1 2 3 4 5 *zelo dobro*

Svoj odgovor utemelji.

2. Ali si izbrano stališče (za ali proti debatni trditvi) učinkovito zagovarjal/-a?

neučinkovito 1 2 3 4 5 *zelo učinkovito*

Svoj odgovor utemelji.

3. Ali se je tvoje stališče po soočenju argumentov v debati spremenilo?

ni najmanj 1 2 3 4 5 *zelo*

Pojasni.

Analiza, vrednotenje in refleksija debate za občinstvo (Učni list 2)

- Na prazno stran učnega lista zapisuj potek debate. Zabeleži argumente zagovorniške in nasprotniške skupine.
- Kakšna je tvoja splošna ocena debate, kaj se ti je najbolj vtisnilo v spomin in zakaj?
- Kako prepričljivi so bili nastopi/argumenti vsakega od govorcev zagovorniške in nasprotniške skupine?

neprepričljivi 1 2 3 4 5 *zelo prepričljivi*

Skupina	1. govorec/-ka	2. govorec/-ka	3. govorec/-ka
---------	----------------	----------------	----------------

³ Aktivnost poslušalcev lahko spodbudimo tudi s tehniko PNZ (P-pozitivno, N-negativno, Z-zanimivo). Med poslušanjem debate vsak učenec izlušči eno prednost, eno pomanjkljivost (napako, slabost) in eno zanimivost (vprašanje, opažanje, idejo) v nastopih zagovorniške in nasprotniške skupine debaterjev.

zagovorniška			
nasprotniška			

Utemelji svoje ocene. Katere so bile močne in katere šibke plati nastopa/argumentov vsakega od govorcev?

4. Katera skupina je zagovarjala stališče, ki je najbolj podobno tvojemu?

zagovorniška

nasprotniška

Ali se je tvoje stališče po soočenju argumentov v debati spremenilo?

niti najmanj 1 2 3 4 5 zelo

Pojasni.

5. Če bi debato ponovili in bi debatiral/-a tudi ti, kakšne argumente bi uporabil/-a? Zapiši argumente za svoje stališče, ki so te najbolj prepričali, in dodaj svoje.

DEBATA KOT NAČIN PREVERJANJA IN OCENJEVANJA ZNANJA

Sodelovanje učencev v formalni debati ocenjujemo z opisnimi kriteriji. Izberemo lahko različna področja preverjanja in ocenjevanja, saj debata zahteva od učencev kompleksne miselne aktivnosti in različne spretnosti. Učitelj/-ica s pomočjo opisnih kriterijev oceni posameznega debaterja (govorca) in izdela profil dosežka, s katerim pretvori dosežene točke v oceno.

Primer **opisnih kriterijev za preverjanje in ocenjevanje sodelovanja v debati** (prir. po Vesel, 2003), ki so povezani s cilji uporabe debate kot aktivne metode poučevanja/učenja:

1. *Razumevanje (v smislu razširjanja in poglobljanja znanja)*: kako dobro so govorniki seznanjeni z bistvenimi podatki in pojmi teme, o kateri debatirajo; ali so našli veliko raznovrstne podpore za svoje trditve.
2. *Argumentiranje (kritično mišljenje)*: ali so govorniki navedli dobre argumente, ki so logično povezani s stališčem, ki ga zagovarjajo; ali so podali dobre razloge za svoje trditve (kakovost podpore); ali so znali zavrniti argumente nasprotne skupine.
3. *Predstavljanje idej (komunikacijske veščine)*: ali se govorniki jasno in precizno izražajo; ali so argumente jedrnato in razumljivo predstavili; ali pravilno povzemajo argumente nasprotne skupine; ali je nastop prepričljiv.
4. *Delo z viri (informacijska pismenost)*: ali so govorniki uporabili dovolj primernih virov, iz katerih so črpali argumente in podporo; ali so ustrezno navajali uporabljene vire; ali so neizkrivljeno interpretirali navedene informacije ali podatke.

LITERATURA IN VIRI

- Rupnik Vec, T. in Kompare, A. (2006): *Kritično mišljenje v šoli. Strategije poučevanja kritičnega mišljenja*. Ljubljana: ZRSŠ.
- Skr, B. (2004). *Kritično zagovorništvo za informacijsko dobo ali izobraževalna debata za nove kompetence informacijske družbe 21. stoletja*. V: Vzgoja in izobraževanje, št. 6, str. 13–27.
- Snider, A. (2004). *Debata kot aktivna metoda pri pouku. Predavanje na ZRSŠ*. Ljubljana: ZRSŠ.
- Vesel, J. (2003). *Diskusija pri pouku: model formalne debate*. V: A. Kompare (ured.). Zbirka nalog in primerov načrtovanja iz psihologije: Kako poučevati preverjati in ocenjevati nekoliko drugače. Ljubljana: ZRSŠ.